

НОРМАТИВНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ ЗЕМЛЕРИЙНИХ МАШИН

© О. Букрєєва, 2017

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків, Україна

Сьогодні в Україні відбувається реформування системи підтвердження відповідності за зразком Європейського союзу. У зв'язку з цим національні стандарти та кодекси усталеної практики застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами [1]. Таким нормативно-правовим актом є технічні регламенти, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, додержання яких є обов'язковим [2].

Відповідність введеної в обіг, наданої на ринку або введеної в експлуатацію в Україні продукції вимогам усіх чинних технічних регламентів, які застосовуються до такої продукції, є обов'язковою. Вона може бути забезпечена шляхом застосування національних стандартів та/або технічних специфікацій, посилення на які містяться у відповідних технічних регламентах. Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах, у межах своєї компетенції затверджують переліки національних стандартів, відповідність яким надає презумпцію відповідності продукції, пов'язаних з нею процесів або методів виробництва чи інших об'єктів вимогам технічних регламентів [2].

У галузі землерийних машин для дорожньо-будівельних робі діє Технічний регламент безпеки машин. Він висуває такі вимоги до них [3]:

1. Загальна частина.
2. Системи керування машинами.
3. Захист від механічних небезпек.
4. Ризики від інших небезпек.
5. Технічне обслуговування машин.
6. Інформація.
7. Додаткові основні вимоги щодо безпеки та охорони здоров'я, які повинні бути виконані під час розроблення та вироблення певних типів машин.
8. Додаткові основні вимоги щодо запобігання специфічним небезпекам, пов'язаним з рухом машин.

Департамент технічного регулювання складає та оновлює відповідний перелік нормативних документів під цей технічний регламент. Наразі чинним є наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1885 від 10.11.2016 „Про затвердження переліку національних стандартів, що ідентичні гармонізованим європейським стандартам та відповідність яким надає презумпцію відповідності машин вимогам Технічного регламенту безпеки машин”. Він містить 769 стандартів, що їх розділено на такі типи:

Стандарти А-типу визначають основні поняття, терміни і принципи проектування, що застосовуються до всіх категорій машин. Застосування тільки таких стандартів, хоча і забезпечує необхідну основу для правильного застосування технічного регламенту безпеки машин, не є достатнім для забезпечення відповідності відповідним основним вимогам охорони здоров'я та безпеки технічного регламенту і, отже, не дає повної презумпції відповідності.

Стандарти В-типу стосуються конкретних аспектів безпеки машин або конкретних видів захисту, які можуть бути застосовані в широкому спектрі категорій машин. Застосування технічних умов стандартів В-типу дає презумпцію відповідності основним вимогам безпеки та охорони здоров'я технічного регламенту безпеки машин, які вони охоплюють, коли стандарт С-типу або оцінка ризику виробника показує, що технічне рішення стандарту В-типу є адекватним для конкретної категорії або моделі машин. Застосування стандартів В-типу, які містять технічні умови для компонентів безпеки, які незалежно один від одного розміщуються на ринку, дає презумпцію

відповідності для компонентів безпеки і відповідають основним вимогам здоров'я та безпеки, які охоплюються стандартами.

Стандарти С-типу містять технічні вимоги для певної категорії машин. Різні типи машин, що належать до категорії, охопленої стандартом С-типу, мають аналогічне призначення і передбачають подібні небезпеки. Стандарти С-типу можуть містити посилання на стандарти А або В-типу, із зазначенням, які з технічних вимог стандарту А або В-типу застосовні до відповідної категорії машин. Коли для даного аспекту безпеки машин, стандарт С-типу відрізняється від технічних вимог стандарту А або В-типу, технічні вимоги стандарту С-типу мають пріоритет над технічними вимогами стандарту А або В-типу. Застосування технічних вимог стандарту С-типу на основі оцінки ризику виробника дає презумпцію відповідності основним вимогам охорони здоров'я і безпеки технічного регламенту безпеки машин, на які поширюється стандарт. Деякі стандарти С-типу розроблені у вигляді серії з декількох частин: частини 1 стандарту, яка містить загальні технічні вимоги, що висуваються до сімейства машин, і інших частин стандарту, які містять технічні вимоги для конкретних категорій машин, що належать до сімейства, які доповнюють або змінюють загальні технічні вимоги частини 1. Для стандартів С-типу, побудованих за цією схемою, презумпція відповідності основним вимогам охорони здоров'я і безпеки технічного регламенту безпеки машин надається шляхом застосування загальної частини 1 стандарту у поєднанні з відповідною певною частиною стандарту.

Стандарт А-типу один та є однаковим для всіх типів машин: ДСТУ EN ISO 12100:2014 Безпечність машин. Загальні принципи розрахунку. Оцінка ризиків і зниження ризиків.

Стандарти В-типу – це 92 стандарти щодо розмірів людського тіла та його фізичних можливостей, ергономічних принципів проектування, гігієни, пристроїв дворучного керування, системи звукових та візуальних сигналів, вібрації, вмісту в повітрі шкідливих речовин, запобігання несподіваному пускові, запобігання вибухові, пожежі та захист від них, освітлення, акустики та шуму, випромінювання машин, захисного обладнання та пристроїв, постійних засобів доступу до машини, небезпечних речовин, виділюваних машинами, електричного обладнання.

Стосовно землерийних машин стандарти С-типу містять переважно гармонізовані EN 474 „Землерийні машини. Вимоги щодо безпеки” із частинами: загальні вимоги, вимоги до бульдозерів, канатних екскаваторів, землевозів, скреперів, грейдерів, трубоукладачів, траншеєкопачів, ущільнювачів ґрунту та сміттєвих звалищ. Крім того у цій групі також є гармонізовані європейські та міжнародні стандарти щодо розмірів оглядових отворів, систем доступу, захисних пристроїв, антропометричних даних операторів, гальмівних систем машин з гумовими шинами, зон зручності та досяжності органів керування, ременів безпеки та їх кріплення, лабораторного оцінювання вібрації сидіння оператора.

Разом з тим, у галузі землерийних машин в Україні діють інші національні та міждержавні стандарти, застосування яких є добровільним. Аналіз їх змісту дозволяє зробити висновок, що гармонізовані національні стандарти охоплюють більше параметрів, а також містять більш сучасні вимоги. Однак, міждержавні стандарти пропонують більш детальні та конкретні вимоги. Крім того, дуже часто ці стандарти мають взаємні посилання та іноді торкаються стандартів С-типу. Але без детального вивчення їх змісту неможна однозначно судити про ступінь застосовності їх під час складання методики та проведення сертифікаційних випробувань землерийних машин.

У всякому випадку, беручи до уваги пріоритетність національного законодавства, першочергове значення для оцінки відповідності землерийних машин мають ДСТУ EN ISO 12100:2014 та ДСТУ EN 474-1:2014, і саме на відповідність їх вимогам необхідно проводити сертифікаційні випробування цих машин.

1. Закон України „Про стандартизацію” № 1315-VII за станом на 10.02.2016 р. / Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К.: ДП „Українська правова інформація”, 2014. – № 54. – С. 32. – (Нормативний документ Верховної Ради України). 2. Закон України „Про технічні регламенти та оцінку відповідності” № 124-VIII за станом на 15.01.2015 р. / Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К.: ДП „Українська правова інформація”, 2015. – № 12. – С. 15. – (Нормативний документ Верховної Ради України). 3. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин” № 62 за станом на 17.03.2014 р. / Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К.: ДП „Українська правова інформація”, 2013. – № 19. – С. 54. – (Нормативний документ Кабінету Міністрів України)